

ДРАГАН ПЕТРОВИЋ*

Институт за међународну политику и привреду
Београд

UDC: 94(47+57):323(470+476)

Оригиналан научни рад

Примљен: 01.09.2021

Одобен: 21.09.2021

Страна: 21–34

DOI: 10.51738/Kpolisa2021.18.3r.1.02

БЕЛОРУСИЈА И УКРАЈИНА У ПОСТСОВЈЕТСКОМ ПЕРИОДУ – ДВА РАЗЛИЧИТА МОДЕЛА УРЕЂЕЊА И ПОЗИЦИОНИРАЊА ДРЖАВЕ**

Сажетак: Белорусија и Украјина након нестанка СССР имају углавном различити модел уређења државе на унутрашњем плану: Белорусија се определила за државни капитализам са социјалним ликом, приближно концепцији неокејнзијанској са елементима социјализма-социјалне правде. Украјина је у том правцу имала низ промена, али је након фебруарског пуча 2014. потпуно прихватила неолиберални модел, који је довео до додатног раслојавања становништва, пауперизације и укупно посматрано озбиљне економске кризе. У геополитичком правцу, Белорусија је сво време чврсто повезана са Русијом и интеграционим процесима на постсовјетском простору које предводи Москва. Украјина је изнутра подељена по том питању, па је у интеграционим процесима на постсовјетском простору имала дозирање учешће. Међутим након фебруара 2014 и сукоба који су следили, Украјина је окренута ка западним центрима моћи. Белорусија има веома слабу опозицију у биначком телу постојећем геополитичком и проруском идентитетском питању, док је Украјина и даље подељена земља по низу крупних питања. Западни центри моћи, а нарочито атлантистички, углавном подржавају сваки облик дистанце од Русије и проруског идентитета који постоји у делу популације и елите у Украјини и који се на маргинама јавља у Белорусији.

У Украјини је до фебруара 2014. године, плурализам утицао да се каналишу путем избора за институције система разлике идентитетске и интереси регија, па су се смењивале на власти проруска и западноукрајинска опција. Од 2014, отцепљења Крима, сецесије Доњецка и Луганска, западноукрајинска

* drdraganpetrovic83@gmail.com

** Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2021. године”, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2021. године.

опција има предност. Од тада власт у Кијеву на ауторитаран и недемократски начин угрожава идентитетски опстанак проруског дела популације Украјине, већинског на Југоистоку. Званични односи Украјине и Русије су напети.

Кључне речи: Украјина, Белорусија, Русија, постсовјетска епоха, интеграције на постсовјетском простору, Запад

Увод

У раду је дата компаративна анализа међународног и геополитичког позиционирања Белорусије и Украјине током постсовјетског периода, као и њихово унутрашње уређење (економско-социјални модел, изборни систем). Белорусија и Украјина су током историје биле део сверуске историје (Кијевске Русије, царске Русије, СССР), а у протекле три деценије први пут егзистирају као независне државе. Док је Белорусија по идентитетском питању релативно хомогена, што јој омогућава и лакше опредељење у геополитичком правцу, Украјина је подељена. То утиче и на извесну нестабилност на унутрашњем плану Украјине и неизвесност у правцу њене будућности. Дат је и кратак преглед односа ове две земље са Србијом последњих година.

Белорусија

Белорусија је слично Украјини, у аутономном па и идентитетском смислу створена у совјетском периоду, као совјетска република и одредница белоруски национ. Током историје, такође слично Украјини је након бивствовања у руској средњовековној држави Кијевској Русији, око средине XIII века због Монголско-татарског удара, делом издвојена у следећих неколико векова из руске државе. Прво је припала Литванији, а потом настанком Пољско-литванске државе више векова провела у њој (Реч посполита). Белоруси, Малоруси (будући Украјинци) су као православни део руског света били сепаратно и подређено тело у тој католичкој држави, па су користили прилике за побуне и одвајање, тежећи припајању Русији. У састав царске Русије су доспели током XVIII века. Огромна већина Белоруса историју Кијевске Русије, потом царске Русије и СССР доживљава као своју. У том правцу нарочито је значајан Други светски рат и „велика отаџбинска војна” где је значајан део белоруске популације се жртвовао за ослобођење од фашистичког окупатора. Сепаратне тенденције код белоруског народа у односу на Русију су веома слабе и практично безначајне, па је то једна од тајни дуге власти Лукашенка. Управо Лукашенково чврсто геополитичко опредељење ка савезу са Москвом, уз задржавање белоруског идентитета као ширег дела „руског света”, има симпатије највећег дела популације земље. На унутрашњем плану таква политика није имала озбиљну опозицију. Лукашенко је са друге стране током година извесно и нијансирано еволуирао ка нешто већем степену белоруског идентитета у односу на сверуску идеју, али то није мењало суштину његове политике. Чини

се да се само радило о бољем престојавању тактичком у односу на потенцијалну опозицију, у правцу одржавања власти.

Белорусија је један од најважнијих савезника Русије и учесник интеграционих процеса на постсовјетском простору у исто време. О стању економије Белорусије око 2009. године, можемо видети из података које је изнео Драгомир Анђелковић у својој књизи *Историја Белорусије*. Он наводи да су се куповна моћ и стандард становништва упадљиво повећали. Земља је прва међу бившим совјетским републикама достигла ниво бруто друштвеног производа (БДП) из времена пре транзиције, и потом је наставила да се бурно развоја (по годишњој стопи од 6-10%). БДП, посматран на основу паритета куповне моћи, износио је 2009, према подацима ММФ-а читавих 11.000 \$ по глави становника, а од економског напретка корист имају, према оцени релевантних међународних институција, најшири слојеви становништва. Све то су разлози због којих многи говоре о белоруском привредном чуду, и то – што је реткост када се ради о државама у развоју, у фази динамичног успона – у контексту социјалне државе.¹

Да то није без основа, сведоче чињенице да невелика Белорусија има удео од преко 10 % у светском тржишту трактора (БЕЛАРУС), да држи око 30% глобалног тржишта великих рударских камиона тј. дампера (БЕЛАЗ), и да је велики извозник „обичних” камиона и аутобуса (МАЗ), софистициране ласерске и оптичке опреме (други је по значају њихов произвођач у Европи), беле технике, вештачког ђубрива, синтетичких тканина, итд.² Белорусија је закључно са 2019 годином, имала Русију као најважнијег спољнотрговинског партнера са око 40 % читаве трговинске размене, следе земље ЕУ са око 30 %, Украјина са око 10 % и тд. Више од половине читавог индустријског сектора је и даље у власништву државе. (<https://www.monopollist.rs/slovenski-ekonomski-tigar/>)

Интеграциони процеси на постсовјетском простору и Украјина и Белорусија

Украјина и Белорусија су распадом СССР и његовим трансформисањем у Заједницу независних држава се нашле у ситуацији да су са једне стране постале независне државе, а са друге стране да су учесници интеграција на постсовјетском простору. У случају Белорусије, само првих година је постојала извесна дилема око обима учешћа у интеграционим процесима и међународним организацијама на постсовјетском простору. Након тога једино се постављало питање од стране Белорусије у пракси функционисања интегра-

¹ Пресек података из књиге Драгомира Анђелковића, *Историја Белорусије*, Una press, Београд, 2009.

² <https://www.monopollist.rs/slovenski-ekonomski-tigar/> Белорусија у исто време производи више од половине свих трактора Заједнице независних држава. Преко 60 % белоруског извоза 2018. отпада на индустријску производњу. У Русију се додатно извозе млечни производи и продукти сточарства у великим количинама.

ција и међународних организација на постсовјетском простору, дефинисања њихове дубине и капацитета, а не да ли и учествовати у њима. Утисак је да је Белорусија међу учесницима ових процеса, чак не ретко предњачила у настојању да се прошире ингеренције и обим надлежности. Веома важна специфичност Белорусије, са којом се разликује од осталих земаља постсовјетског простора које су улазиле у интеграционе процесе и међународне организације где је доминирала Русија, је билатерална државна заједница Русије и Белорусије. Ексклузивност Белорусије да поред учешћа у готово свим другим интеграционим процесима и међународним организацијама на постсовјетском простору, има и ту позицију да билатерално са Русијом формира и државну заједницу, можемо тумачити са неколико фактора.

Прво, чињеница је да „руски мир”, прецизније руски национ чине историјски посматрано Руси – Великоруси, Белоруси и Малоруси. Док по питању Украјине која је настала из најмање три историјски-културне целине (Новорусије, Малорусије и Галиције) постоје у савремености одређене разлике у односу на сверуску идеју и идентитет, то у случају Белоруса (огромном већином) није случај. Дакле, једноставније речено, Руси (Великоруси) третирају за разлику од Казахстанаца, Киргиза, па и Јермена, остале гране руског национа, као своју браћу и део свог националног корпуса о чему у савремености најбоље говори сам Путинов говор по овом питању, као метафора ширег уверења у народним масама.³ Када већ у Украјини постоји одређено несагласје по овом идентитетском питању, у случају Белорусије то није случај. Дакле ексклузивитет Белорусије да ствара државну заједницу са Русијом, где две чланице имају изразиту несразмеру у величини територије, броју становника, војној снази, економској моћи, природним ресурсима и др, заправо је повлашћеност Белоруса као народа да је третиран од руског народа (историјских „Великоруса”) да су део руског националног бића. Уколико би се Украјина у целини, или њен део у будућности показао жељу у сличном правцу, таква могућност би вероватно била привлачна за Русе и Белорусе. Сам Сожљеницин, када је предлагао у периоду позног СССР трансформацију државе, залагао се да Русија, Белорусија и Украјина, као заправо један народ створи заједничку државу, којој би се прикључио још само северни Казахстан, и то из разлога што је тада (сада у битно мањој мери) су Руси и рускојезичко словенско и европеидно становништво тамо чинило већину.

Други разлог за стварање државне заједнице Белорусије са Русијом, је у значају геополитичком ове прве, иако је несразмера у величини по свим показатељима са Руском федерацијом очигледна. Белорусија, која је територијално нешто мања од бивше СФР Југославије, налази се на западу од Русије, издужена у правцу запад – исток, и представља најближи пут од средишње Европе ка Москви, односно срцу европског дела Русије. Белорусија је и географски веома близу руске енклаве Калињинград на Балтичком мору. У геостратешком смислу, Белорусија је бедем притиску на Русију са запада, одакле долази

³ <https://apnews.com/article/entertainment-oliver-stone-europe-russia-ukraine-3fe3ff2299994fae97825381765b831c>

НАТО и историјски завојевачи.⁴ Заједничке војне снаге Русије и Белорусије, од Словенског братства, преко ОДКБ, билатералне одбране, чине бедем и у радарском и ваздушном систему одбране, те повезаности са Калињинградском облашћу.

Трећи разлог би могли тражити у реалној снази белоруске привреде, који надилазе величину земље и број становника. Томе треба додати и компаративност привреда две земље. Белорусија која производи пољопривредне машине, квалитетне производе сточарства и аграра, разноврсну другу индустрију, саобраћај, је важна допуна привреди Русије која има гигантске области привредне Евроазије. Док су у случају Русије Далеки исток, Источни Сибир, Западни Сибир, европски Север, превасходно сировинске области и области са екстраактивном индустријом, Централни регион и Северозападни су индустријски. Белорусија је срећна синтеза индустрије прерађивачке и пољопривреде, посебно сточарства. Са друге стране Белорусија добија оно што јој је веома важно, јефтине енергенте и сировине, те са друге стране могућност да на великом тржишту пласира своје производе.

Белорусија је стални члан Заједнице независних држава од самог почетка настанка ове међународне организације, која је по свом устројству између уније и конфедерације. Поред тога Белорусија је стални члан Организације за колективну безбедност и сарадњу, која представља релативно чврст оквир у домену одбране и безбедности. Поред Русије и Белорусије, ту су стални чланови и Казахстан, Јерменија, Таџикистан. Белорусија је оснивач и стални члан Евроазијске уније, где су чланови оснивачи још Русија и Казахстан. Накнадно су се прикључили и постали пуноправни чланови још Јерменија и Киргизија. Белорусија је претходно заједно са Русијом и Украјином и Казахстаном била оснивач Заједничког економског простора.

Украјина је са далеко више опрезности и уздржаности након распада СССР приступила интеграцијама и међународним организацијама на постсовјетском простору. Украјина јесте постала одмах чланица Заједнице независних држава, али је изузела свој удео у области безбедности. Потом је прихватила чланство у Заједничком економском простору са Русијом, Белорусијом и Казахстаном, али је након тзв. „наранцасте револуције” своје даље учешће условила изостанком преноса надлежности на наднационална тела. То би у пракси значило да Заједнички економски простор чине само државе чланице, које не преносе надлежности на наднационална тела, што је једна врста заједништва ограниченим апсолутним суверенитетом сваке од чланица (примера ради Европска економска заједница је већ на тој фази удруживања имала извесна наднационална тела, да не говоримо после о Европској унији, чак и у њеној најранијој фази). Управо због оваквог става новог украјинског руководства 2005, на челу са председником Јушченком, којим се фактички блокира даљи развој Заједничког економског простора ка вишим фазама обједињавања, преостале

⁴ Напади на Москву са запада су редовно ишли и наилазили на отпор управо на простору Белорусије, од Наполеона, Хитлера, Првог светског рата, пољског и шведског притиска у време «Смутних времена» и др.

чланице Русија, Белорусија и Казахстан, се опредељују за формирање засебно, далеко више кохезионе Царинске уније. Царинска унија је била само почетни облик, будуће Евроазијске уније. Украјина је добила и статус посматрача у Евроазијској унији у време председника Јануковича 2013.

Три деценије постсовјетског периода Украјине и Белорусије

Уколико посматрамо тродеценијски период постојања Украјине и Белорусије као независних држава можемо приметити сличности и разлике. У случају Белорусије се више ради о једном постојаном правцу политике, која је формирана у највећем доласком на власт Лукашенка, а то је близу четврт века. Лукашенков концепт уређења Белорусије није битније мењан на унутрашњем плану, док је у спољној политици било мањих осцилација, али више тактичких него стратешких, па се и ту може говорити о постојаности једне стратешке концепције. Унутрашње политичко надметање у Белорусији, дакле опозиционо деловање је у овако дугом периоду, доста сиромашно, изузимајући 2020. годину. Иако се може констатовати извесна ауторитарност Лукашенкове владавине, чињеница је да ту није било већих напетости и трења, па се друштвена енергија није посебно мобилисала на међуполитичко надметање и кризе. У национално-идентитетском смислу, религијском, цивилизацијском, белоруско друштво је прилично хомогено, уз одређене мањине. Историјски посматрано не постоје екстремне регионалне разлике у идентитетском смислу. Истина је да у оквиру најзападнијих округа, на граници са Пољском, постоје врло мале енклаве које су насељене у већем проценту Пољацима, или су чак већински насељене њима (мала енклава). Такође у тим најзападнијим областима удео католика и унијата међу белоруским националцима је нешто већи него у осталим областима, што је последица историјских околности. Имајући то у виду, треба констатовати да су и у тим областима, са изузетком неколико мањих енклава етнички Белоруси и то православни, апсолутна већина. У средишњем делу земље и посебно у источним областима (где у већем проценту има и етничких Руса) та етничко – цивилизацијска хомогеност је још израженија.

У религијском смислу, преко 80% становника Белорусије су православни. У етничком смислу, преко 90% популације чине етнички Белоруси и Руси. У језичком смислу, руски језик се користи у употреби код 90% популације, док је белоруски (који је сличан руском) језик који је такође у употреби званичној, али није посебно фаворизиран у односу на руски. Становништво је такође већином прихватило постојећи економско-социјални модел, који је најприближнији хибридној варијанти социјализма са неоконзервативним државним капитализмом. У пракси мањи део имовине је приватизиран, посебно у пољопривреди, док су велики државни гиганти у свим гранама привреде, посебно индустрији и даље снажни.

На спољном плану Белорусија је од почетка распада СССР подржавала интеграционе процесе на постсовјетском простору.

У случају Украјине немамо ни приближну хомогеност у идентитетском и геополитичком смислу, као у случају Белорусије. Украјина је након распада СССР постала независна држава. У цивилизацијском и геополитичком смислу она је подељена држава, што је константовао и Семјуел Хантингтон у свом знаменитом делу *Сукоб цивилизација*. Историјске, културне и геополитичке околности су утицале да постоји разлика у идентитету по регијама, различити дијалекти матерњих језика и религијско одређење. До фебруарског преврата 2014. године, плурализам је утицао да се каналишу путем избора за институције система разлике и интереси регија и идентитетске. Фебруарски преврат, помогнут од западних центара моћи, којим је одбачена власт председника Јануковича и премијера Азарова је био трећи такав случај одузимања власти и мандата источноукрајинској (проруској) опцији у претходној деценији (2004-2014). Пре тога је то био случај у тзв. „норанцастој револуцији” крајем 2004, и пролећа 2007, када је такође влада на челу са Јануковичем распуштена и заказани од председника Јушченка ванредни парламентарни избори без реалног утемељења у Уставу (Петровић Д. Николић Г. 2009). Дакле у периоду до 2014. земља је своје разлике у идентитету, регионалним интересима и геополитичком одређењу нивелисала демократијом и изборним системом, који је уз све недостатке некако функционисао и давао институције система.

Дакле након 2014. године долази до велике раскрснице у Украјини у њеном постсовјетском периоду од како бивствује као независна држава. Прво Крим је припојен Русији, а приближно око 40 % територије Доњецке и Луганске административних области се сепаратисао и не признаје власт Кијева. То је утицало са друге стране на смањење не само укупне популације, паралелно са миграцијама политички и економски мотивисаним, већ и до смањења бирачког тела проруске опције. Паралелно са забраном Партије региона и Компартије, остракизмом и лустрацијом низа политичара Југоистока (проруских, на основу посебног закона донешеног само за њих, дакле власт Јануковича и Азарова), долази до измене односа снага у бирачком телу и политичким снагама Украјине на штету проруске опције и у корист западноукрајинске концепције. Сада то више није приближно пола:пола однос снага, већ паралелно са бројним злоупотребама и застрашивањем проруске опције, до надмоћног утицаја западноукрајинске, и чак антируске опције. Милогорски концепт у Црној Гори, неодољиво подсећа на приступ носиоца власти у Украјини уређењу државе и друштва, политичког живота и медијске сцене након 2014. године.

Период Зеленског се показао само као варљива нада да су промене могуће. Југоисток и проруски гласови у целини су га пролећа 2019. подржали у односу на Порошенка (Петровић Д. 2020, 254). Међутим, већ у јесен 2020. године је постало јасно да суштинских промена нема и да се чак ситуација радикализује. Увођењем забрана за коришћење руског језика као другог званичног, чак и на Југоистоку, где је он већински матерњи за тамошњу популацију, а потом низ забрана и ограничења за проруске странке додатно радикализује ситуацију. Опозициони покрет за живот је радикализацијом ситуације у земљи постао током пролећа 2021. по истраживању јавног мњења, чак водећа странка. Међутим, власти Зеленског уводе јој санкције, блокирају три телевизије

којима располаже лидер те странке Медвешчук, блокирају финансијске рачуне (са смешним образложењем да је странка сепаратистичка, односно да симпатише отцепљене области Крим и Донбас!). Медвешчку чак уводе кућни притвор и ношење „наногице” (Petrović D. 2021, 62). Један од регионалних лидера те странке и управник области Кривој Рог Павлов је убијен августа 2021, а полиција тврди да је у питању самоубиство. Власт фаворизује спорну нову Православну цркву Украјине, на рачун миленијумске канонске Украјинске православне цркве која признаје московског патријарха.⁵ Са друге стране на верској манифестацији у Кијеву Крсни ход јула 2021. године, управо проруска Украјинска православна црква Московског патријарха, има више стотина хиљада верника, а новоформирана Православна црква Украјине само шачицу, иако је подржавана од режима.⁶ Зеленски је критиковао овај масовни скуп при Украјинској православној цркви (која је под московским патријархом), за наводне техничке недостатке организације (наводни недостатак пијаће воде за окупљене вернике, не ношење маски и др.), што се показало као тенденциозно и чак нетачно.⁷

Различити социолошки приступи дефинисању нације такође могу помоћи у пракси тумачењу процеса који се одвија у оквиру украјинске популације. Како су Руси, Украјинци и Белоруси од историјских времена припадали једној заједничкој нацији (руској), по социолошко биолошкој концепцији они би требало и даље да припадају непромењиво том етносу. Међутим, други правац еволутивно-историјски дозвољава могућност да у конкретном случају, Украјинци и Белоруси, бивствујући стицајем историјских околности неколико векова ван заједничке државе са Великорусима, временом добију такве особености које би могле да (етногенезом) доведу до формирања засебних националних обележја, у крајњој линији до нових нација. На Западу је последњих деценија доминантна посмодерна, која тумачи појединца као засебну целину. Све већи део популације живи ван руралне средине и све више у великим градовима, и све чешће у малочланим породицама, односно чак и као самци. На тај начин се по постмодернистима, у савременим условима живљења и привређивања, повезивања глобалног и чупања корена традиције и чак породичних и примарних веза, индивидуа у националном смислу може одредити како хоће, а не својим биолошким пореклом самим по себи.⁸

У савременој Украјини постоји велики проблем одсуства визије модела будућности. Евидентно је да је земља због историјских и идентитетских разли-

⁵ <https://news24ua.com/da-pomozhet-nam-bog-kiev-gotovitsya-k-velikomu-krestnomu-hodu>

Председник Зеленски се 2019. године супротставио Порошенку у вези стварања и фаворизовања новоформиране Православне цркве Украјине, и зато је на Крсном ходу јула те 2019. било око 300 000 људи који су га подржали јер је стајао на позицији да се нова власт неће мешати у црквена питања.

⁶ <https://focus.ua/ukraine/488986-350-tysyach-chelovek-proshlis-krestnym-hodom-v-kieve-video> Медији су извештавали о 300 000 до преко 400 000 присутних на манифестацији Украјинске православне цркве, док је власт тврдила да је било само 55000.

⁷ https://www.youtube.com/watch?v=onc6FCxSD_c <https://orthodox.vinnica.ua/publikatsii/publikatsii/1875.html> <https://www.youtube.com/watch?v=SiQ9De9Ei24>

⁸ <https://www.standard.rs/2020/12/06/sta-je-danas-ruski-svet/>

ка подељена и да не постоји консензус о њеној даљој будућности. Томе треба додати и регионалне разлике које произилазе из економских интереса. До пуча фебруара 2014. године, изборни систем и институције система, тако прихваћене су давале какав-такав консензус за превладавање тих разлика. Међутим, након 2014. године и велике тадашње кризе, превагу имају снаге западноукрајинске опције. Са друге стране Југоисток, односно проруска опција су од тада под великим притисцима и у далеко неравноправном положају (Петровић Д. Буквић Р. 2019, стр. 179-183). Такође расте могућност обнављања оружаног конфликта на истоку према ЛНР и ДНР, и укупно се повећава затегнутост према Русији. Томе погодује и развој ситуације након америчких избора у САД, где Бајденова администрација заоштрава однос према Москви.

Социјална слика Украјине је прилично лоша. У оквиру СССР, Украјина је била једна од најбогатијих република, а када је постала независна распадом савезне државе, имала је око 50 милиона становника. У ове три деценије независности, она је економски ослабила, тако да сада по бдп по становнику и просечним примањима упадљиво заостаје и за Русијом и Белорусијом. Поред тога значајно се смањио број становника, што због негативног природног прираштаја, што због исељавања на Запад и у Русију. Стратификација становништва је извршена и даље се развија по латиноамеричком моделу, са малом групацијом богатих и топлењем средњих слојева. Неколико најистакнутијих мега-тајкуна располаже са великом моћи. Источне области земље су богате рудама и енергетиком, централни део земље поседује традиционално тешку и екстрактивну индустрију, док је Кијев банкарско-финансијски и политички центар земље.

Западни центри моћи су изузетно критички према ауторитарности и недостацима у демократији Белорусије и њеног председника Лукашенка. Критиковани су били и проруски опредељени политичари, лидери Југоистока, који су били у појединим периодима носиоци власти у Кијеву.⁹ Са друге стране, интересантно изостају озбиљне критике носиоца садашње и претходних власти у Кијеву који су били позиционирани на супротном идентитетском и геополитичком полу од Русије.

Односи Србије са Белорусијом и Украјином

Србија са Белорусијом има развијене билатералне односе, чему треба додати (за разлику од Украјине) и односе које Србија има са интеграционим процесима и међународним организацијама чија је Белорусија члан, а које предводи Русија. У том смислу, Белорусија је за Србију важна, и као земља стратешки савезник Русије као велике силе, што појачава њен значај.

⁹ Јанукович је у два мандата био премијер (председник владе) Украјине, а у једном мандату и председник државе. Интересантно је да су законским решењима у периоду након 2014, носиоци власти премијера Азарова и председника Јануковича, лустрирани, дакле проруске опције. То није био случај са другим администрацијама власти у модерној Украјини, што све није наишло на критике званичника већине западних сила. Такође није наишло на озбиљу осуду сегрегациона законска решења 2020. која одузимају употребу као другом званичном, руском језику чак и на Југоистоку, где је као матерњи већински у популацији.

У билатералним односима у економској области подписани су билатерални споразуми о спољнотрговинским односима 2009. и 2011. године. Спољнотрговинска размена две земље је била у порасту, од нешто преко 50 милиона \$ те 2009, на око 150 милиона \$ три године потом. Раст је настављен следећих година и амплитуда је била 2017, са 240 милиона \$, а следеће године је дошло до извесног пада – 148 милиона \$. Приближан паритет Србије у билатералној размени са Белорусијом је око 1 према 2, дакле готово дупло више се увози него што се извози.

У оквиру војне сарадње су, између осталог, четири српска Мига-29 надограђена у Белорусији (2018-2021). (Asja Pentegova, 2020, pp. 60-63). Србија од 2014. године сарађује са Белорусијом у оквиру војних вежби Словенско братство, где је и Русија. Током 2019. године Србија је одржала четири војне вежбе са Русијом, док је у истој години одржала 13 војних вежби са НАТО. <https://www.glasamerike.net/a/vojska-srbije-u-2019-13-ve%C5%BEbi-sa-nato-%C4%8Detiri-sa-rusijom/5170862.html> Званична Србија одржава војну сарадњу са Русијом и Словенским братством, па је тако учествовала између осталог у Москви на Војним играма августа 2020.

Са друге стране вероватно и због притиска западних структура поводом политичке кризе у Белорусији, већ следећег месеца се тако придружила декларацији ЕУ о критици председничких избора у тој земљи. Томе треба додати да је уочи самог, већ заказаног одржавања у Белорусији септембра месеца заједничке војне вежбе Словенско братство дошло до отказивања Србије, под образложењем да се на шест месеци замрзава учешће на свим међународним војним вежбама. <http://www.politika.rs/sr/clanak/462126/Vojska-Srbije-ne-ide-u-Belorusiju-vlada-otkazala-sve-medunarodne-vojne-vezbe>

У институционалној равни две земље су јуна 2015. потписале у Минску меморандум о сарадњи између два национална парламента. У области културе потписани су споразуми за сарадњу Београда и Минска 2016. и 2017. године. На највишем нивоу председник Томислав Николић је током свог мандата два пута посетио Белорусију, а Александар Вучић током јуна 2019. године. Александар Лукашенко је посетио Београд у званичној посети децембра 2019. године. (Asja Pentegova 2020, 60-63)

Током 2020. и пандемије коронавируса, две земље су се међусобно помагале у више наврата. Између осталог, хуманитарна помоћ Кине је транспортована преко белоруских авиона, а са друге стране влада Србије је послала два авиона медицинске опреме за Белорусију. Белорусија признаје целовитост Србије, а са друге стране Србија је лета 2021. године једино увела санкције Белорусији по питању ваздушног саобраћаја, солидарисући се по том питању са Европском унијом.

Специфичност односа Србије са Украјином, је у томе, да за разлику од Белорусије, званични Кијев последњих година није активни учесник интеграционих процеса на постсовјетском простору. Украјина и поред појачане активности према западу, још увек није члан ни ЕУ ни НАТО и мале су шансе (слично Србији) да у догледној будућности то и постане. У билатералној еко-

номској сарадњи две земље, спољнотрговински биланс је практично стагнирао у читавом периоду друге деценије на око 250 до 300 милиона \$ бруто, све до 2018 и 2019, када је порастао на око 440-450 милиона \$. Однос између увоза и извоза је у приближном размеру 3:2 у корист Украјине. Године 2020. и због кризе око пандемије долази до пада спољнотрговинског биланса на око 320 милиона \$ бруто, (увоз 146 и извоз 169 милиона \$, дакле први пут позитиван билатералан биланс Србије са Украјином). Украјина углавном извози у Србију руде гвожђа и црне метале (70%); дрво и производе од дрвета; производе од црних метала; електричне машине, а увози ђубрива, пластику и полимерне материјале; папир и картон; електричне машине; котлове, машине. (<https://serbia.mfa.gov.ua/sr/partnership/537-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-serbijeju/trgovinsko-ekonomska-saradnja-izmedju-ukrajine-i-srbije>).

Србија на изглед има нешто смањен интензитет сарадње са властима у Украјини након за ту земљу турсне 2014. године. У техничком смислу потписан је Протокол између Државне фискалне службе Украјине са Царинском управом Министарства финансија Републике Србије о сарадњи у области размене царинских информација од 3.07.2018. Са друге стране за Србију је и даље веома важно да Украјина не признаје сецесију тзв. Косова. Србија са своје стране, упркос одличним односима са Русијом, спада у земље које признају Крим као саставни део Украјине.

Закључак

Током историје Белорусија и Украјина су имале сличне циклусе, од припадности Кијевској Русији, преко турсног периода од приближно средине XIII века када су након монголско-татарске најезде више векова провели у саставу литванске, а потом пољско-литванске државе. Са друге стране у епохи Новог века територија и становништво Белорусије и Украјине су етапно укључивани у састав царске Русије, с тиме да је у цивилизацијско идентитетском смислу белоруски народ у потпуности остао део руског националног корпуса, са безначајним изузецима данашњих дана. Насупрот томе поделе по регијама у Украјини су веома изражене, како по питању идентитета, цркве, језика и геополитичког опредељења. У том смислу се могу посматрати и процеси везани за ове две земље од 1992. независне и чланице Заједнице независних држава. Белорусија је унутардруштвеним и политичким консензусом изабрала постепен прелазак на хибридни капиталистички модел (неокејнзијански) са снажним социјалном димензијом и геополитички тесно везана за Русију, и интеграционе процесе на постсовјетском простору на челу са Русијом. Томе треба додати и државну заједницу Русије и Белорусије која само мањим делом функционише у пракси.

Са друге стране Украјина, будући да нема консензус своје популације и регија око идентитета и геополитичког опредељења је била поприште надметања и страног мешања у протекле три деценије. Плурализам је нивелисао те разлике поред свих недостатака и криза, па су се до 2014. смењивале наизме-

нично на власти две геополитичке опције, прозападна и проруска. Међутим фебруарски пуч, сукоби који су уследили у следећих годину дана, припајање Крима Русији, сепаратисање дела Доњецке и Луганске области, довели су до великих измена у амбијенту и функционисању Украјине након тога. Дошло је до преваге неолибералног економско-социјалног модела, до радикализације украјинског национализма и маргинализације заједничке историје и порекла са сверуским светом („руски мир”), те сегрегације проруског дела становништва, пре свега Југоистока, од стране званичних власти у Кијеву. То укључује и геополитичко позиционирање „постфебруарске Украјине”, ка Западу и конфротацију са Русијом, те напуштање интеграционих процеса на постсовјетском простору (до даљњег).

У овом периоду, дакле долази до радикалног раздвајања са једне стране званичне Украјине и са друге стране Белорусије, Русије и других земаља постсовјетског простора у геополитичком смислу. Док су Белорусија, Русија и већина земаља постсовјетског простора обједињене у оквиру Заједнице независних држава, Евроазијске економске уније, Организације за колективну безбедност (ОДКБ), а многе од њих окренуте и ка ШОС (Шангајска организација за сарадњу), Украјина се дистанцира од ових интеграција, а са друге стране мале су шансе да постане чланица ЕУ или НАТО. Да ли ће доћи до промене ситуације у Украјини и она се поново окренути, или пак смањити дистанцу према Русији и интеграцијама на постсовјетском простору? Да ли ће се Украјина поделити као земља, или ће се у потпуности окренути ка западним геополитичким центрима моћи?

Њена будућност геополитичка је неизвесна, због унутрашњих подела. Мења се са друге стране и однос снага у свету и он иде ка мултиполаризму, чиме се смањује вероватноћа да се Украјина у целини геополитички позиционира ка западним центрима моћи. Реалније изгледа могућност њене унутрашње поделе и опстанак као државне целине геополитички неутралне или чак подела и дезинтеграција земље. Остаје и могућност хипотетичка да се поново у целини окрене геополитички Русији и интеграцијама које она предводи.

Литература

1. Анђелковић Драгомир, *Историја Белорусије*, Una press, Београд, 2009.
2. Pentegova Asja, Political, economic and cultural cooperation between the Republic of Belarus and the Western Balkans through the lens of relations with Serbia, Russia and Serbia in the contemporary world: Bilateral relations, challenges and opportunities, Editors Bogdan Stojanović, Elena Georgievna Ponomareva, Institute of International politics and Economics, Belgrade, 2020. pp. 57-66.
3. Петровић Драган, Николић Горан, *Геополитика савремене Украјине*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2009.
4. Петровић Драган, Буквић Рајко, *Украјинска криза 2013-2019*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2019.
5. Петровић Драган, „Отопљавање украјинске кризе?!”, *Култура полиса*, бр. 42, Београд, 2020, стр. 247-260.
6. Petrović Dragan, „Ukrajinska država i njena perspektiva: Demokratska reforma ili nastavak krize?!”, *Protivrečnosti u postmodernom ambijentu, procededings Међународна научна конференција*, Editor dr Slobodan Nešković, izdavač Centar za strateška istraživanja Nacionalne bezbednosti-Cesna B, u saradnji sa Univerzitetom Sveti Kiril i Metodij, Veliko Trnovo, Bugarska, Internacionalni Univerzitet, Travnik, Међународна академija nauka, Umetnosti i Bezbednosti, MANUB, Beograd, 2021. str 53 - 66

Цитирани линкови

1. <https://www.monopolist.rs/slovenski-ekonomski-tigar/>
2. <https://apnews.com/article/entertainment-oliver-stone-europe-russia-ukraine-3fe3ff2299994fae97825381765b831c>
3. <https://news24ua.com/da-pomozhet-nam-bog-kiev-gotovitsya-k-velikomukrestnomu-hodu>
4. <https://focus.ua/ukraine/488986-350-tysyach-chelovek-proshlis-krestnym-hodom-v-kieve-video>
5. https://www.youtube.com/watch?v=onc6FCxSD_c
6. <https://orthodox.vinnica.ua/publikatsii/publikatsii/1875.html>
7. <https://www.youtube.com/watch?v=SiQ9De9Ei24>
8. <https://www.standard.rs/2020/12/06/sta-je-danas-ruski-svet/>
9. <https://www.glasamerike.net/a/vojska-srbije-u-2019-13-ve%C5%BEbi-sa-nato-%C4%8Detiri-sa-rusijom/5170862.html>

10. <http://www.politika.rs/sr/clanak/462126/Vojska-Srbije-ne-ide-u-Belorusiju-vlada-otkazala-sve-medunarodne-vojne-vezbe>
11. <https://serbia.mfa.gov.ua/sr/partnership/537-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-serbijeju/trgovinsko-ekonomska-saradnja-izmedju-ukrajine-i-srbije>

DRAGAN PETROVIĆ*

Institute of International Politics and Economics
Belgrade

Original scientific work

Received: 01.09.2021

Approved: 21.09.2021

Page: 21–34

BELARUS AND UKRAINE IN THE POST-SOVIET PERIOD - TWO DIFFERENT MODELS OF ORGANIZATION AND POSITIONING OF THE STATE**

Summary: After the disappearance of the USSR, Belarus and Ukraine have mostly different models of state organization at the domestic level: Belarus opted for state capitalism with a social image, close to the neo-Keynesian concept with elements of socialism-social justice. Ukraine had a number of changes in that direction, but after the February coup in 2014, it fully accepted the neo-liberal model, which led to additional stratification of the population, pauperization and a serious economic crisis. In the geopolitical direction, Belarus has always been firmly connected with Russia and the integration processes in the post-Soviet space led by Moscow. Ukraine is internally divided on that issue, so it had a moderated participation in the integration processes in the post-Soviet space. However, after February 2014 and the conflicts that followed, Ukraine turned to the western centers of power. Belarus has very little opposition in the electorate to the existing geopolitical and pro-Russian identity issue, while Ukraine remains a divided country on a number of major issues. Western centers of power, and especially Atlanticist ones, generally support every form of distance from Russia and pro-Russian identity that exists among the population and elite in Ukraine and that appears on the border in Belarus.

In Ukraine, until February 2014, pluralism influenced them to channel themselves through elections for the institutions of the system of differences of identity and interests of the regions, so the pro-Russian and Western Ukrainian options changed in power. Since 2014, the secession of Crimea, the secession of Donetsk and Lugansk, the western Ukrainian option has an advantage. Since

* drdraganpetrovic83@gmail.com

** The paper presents the findings of a study developed as part of the research project entitled “Serbia and challenges in international relations in 2021”, financed by the Ministry of Education, Science, and Technological Development of the Republic of Serbia, and conducted by the Institute of International Politics and Economics, Belgrade.

then, the government in Kiev has been threatening the identity survival of the pro-Russian part of the population of Ukraine, the majority in the Southeast, in an authoritarian and undemocratic way. Official relations between Ukraine and Russia are tense.

Key words: Ukraine; Belarus, Russia; post-Soviet era; post-Soviet integration; West;

Introduction

The paper presents a comparative analysis of the international and geopolitical positioning of Belarus and Ukraine during the post - Soviet period, as well as their internal organization (economic and social model, electoral system). Belarus and Ukraine have been a part of all-Russian history throughout history (Kievan Russia, Tsarist Russia, the USSR), and for the first time in the past three decades they exist as independent states. While Belarus is relatively homogeneous in terms of identity, which enables it to make an easier determination in the geopolitical direction, Ukraine is divided. This also affects a certain instability on the internal level of Ukraine and uncertainty in the direction of its future. A brief overview of the relations between these two countries and Serbia in recent years is also given.

Belarus

Belarus was similarly to Ukraine, in the autonomous and even identity sense, created in the Soviet period, as a Soviet republic and a determinant of the Belarusian nation. Throughout history, also similarly to Ukraine, after its existence in the Russian medieval state of Kievan Russia around the middle of the 13th century due to the Mongol-Tatar coup, it was partly separated from the Russian state in the next few centuries. It first belonged to Lithuania, and then, with the creation of the Polish-Lithuanian state, it spent several centuries in it (Rzeczpospolita). Belarusians, Little Russians (future Ukrainians) as an Orthodox part of the Russian world were a separate and subordinate body in that Catholic state, so they used opportunities for rebellion and separation, striving to join Russia. They became part of tsarist Russia during the 18th century. The vast majority of Belarusians perceive the history of Kievan Russia, then tsarist Russia and the USSR as their own. The Second World War and the “Great Patriotic War” are especially important in that direction, where a significant part of the Belarusian population sacrificed itself for liberation from the fascist occupier. The separate tendencies of the Belarusian people in relation to Russia are very weak and practically insignificant, so that is one of the secrets of Lukashenko's long rule. It is Lukashenko's firm geopolitical commitment to an alliance with Moscow, while retaining the Belarusian identity as a wider part of the “Russian

world”, that has the sympathy of the largest part of the country's population. Internally, such a policy did not have serious opposition. On the other hand, over the years, Lukashenko has evolved to a somewhat higher degree of Belarusian identity in relation to the all-Russian idea, but that has not changed the essence of his policy. It seems that it was just a matter of better tactical realignment in relation to the potential opposition, in the direction of maintaining power.

Belarus is one of Russia's most important allies and a participant in the integration processes in the post-Soviet space at the same time. We can see the state of the Belarusian economy around 2009 from the data presented by Dragomir Andjelković in his book *History of Belarus*. He states that the purchasing power and the standard of the population have noticeably increased. The country was the first among the former Soviet republics to reach the level of gross domestic product (GDP) from the time before the transition, and then continued to develop rapidly (at an annual rate of 6-10%). GDP, viewed on the basis of purchasing power parity, amounted to \$ 11,000 per capita in 2009, according to the IMF, and the broadest sections of the population benefit from economic progress, according to relevant international institutions. All these are the reasons why many talk about the Belarusian economic miracle, and the fact that it is a rarity when it comes to developing countries, in the phase of dynamic rise - in the context of the welfare state.¹

The fact that the small Belarus has a share of over 10% in the world market of tractors (BELARUS), to hold about 30% of the global market of large mining trucks, in dumpers (BELAZ), and that it is a major exporter of “ordinary” trucks and buses (MAZ), sophisticated laser and optical equipment (it is their second most important producer in Europe), white goods, artificial fertilizers, synthetic fabrics, etc² is the evidence that this is not without grounds. By the end of 2019, Belarus had Russia as the most important foreign trade partner with about 40% of the entire trade exchange, followed by EU countries with about 30%, Ukraine with about 10%, and so on. More than half of the entire industrial sector is still state-owned. (<https://www.monopolist.rs/slovenski-ekonomski-tigar/>)

Integration processes in the post-Soviet space and Ukraine and Belarus

With the disintegration of the USSR and its transformation into the Commonwealth of Independent States, Ukraine and Belarus found themselves in a situation where they became independent states on the one hand, and participants in integration in the post-Soviet space on the other. In the case of Belarus, only

¹ Intersection of data from the book by Dragomir Andjelkovic, *History of Belarus*, Una press, Belgrade, 2009.

² <https://www.monopolist.rs/slovenski-ekonomski-tigar/> At the same time, Belarus produces more than half of all tractors of the Commonwealth of Independent States. Over 60% of Belarusian exports in 2018 fall on industrial production. In addition, dairy products and livestock products are exported to Russia in large quantities.

in the first years there was a certain dilemma about the scope of participation in integration processes and international organizations in the post-Soviet space. After that, the only question was asked by Belarus in the practice of functioning of integrations and international organizations in the post-Soviet space, defining their depth and capacity, and not whether to participate in them. The impression is that Belarus is among the participants in these processes, not infrequently in the lead in the effort to expand the competencies and scope of jurisdiction. A very important specificity of Belarus, with which it differs from other post-Soviet countries that entered the integration processes and international organizations where Russia dominated, is the bilateral state union of Russia and Belarus. The exclusivity of Belarus, in addition to participating in almost all other integration processes and international organizations in the post-Soviet space, has the position to form a state union bilaterally with Russia, can be explained by several factors.

First, the fact is that the “Russian peace”, more precisely the Russian nation, is historically made up of Russians - the Great Russians, the Byelorussians and the Little Russians. While on the issue of Ukraine, which emerged from at least three historical and cultural entities (New Russia, Little Russia and Galicia), there are certain differences in modern times in relation to the all-Russian idea and identity, this is not the case in Belarus (the vast majority). So, to put it simply, the Russians (Greater Russians) treat, unlike the Kazakhs, Kyrgyz, and even Armenians, other branches of the Russian nation, as their brothers and part of their national corps, which Putin's speech on this issue speaks best as a metaphor for the wider beliefs in the national masses.³ When there is already a certain disagreement in Ukraine on this identity issue, that is not the case in Belarus. So the exclusivity of Belarus to create a state union with Russia, where the two members have a marked disproportion in size, population, military power, economic power, natural resources, etc., is actually the privilege of Belarus as a people to be treated by the Russian people (historical “Great Russians”) as a part of the Russian national being. If Ukraine as a whole, or a part of it, would show a desire to go in a similar direction in the future, such a possibility would probably be attractive to Russians and Belarusians. Solzhenitsyn himself, when he proposed the transformation of the state during the late USSR, advocated that Russia, Belarus and Ukraine, as a whole nation, create a common state, which would be joined only by northern Kazakhstan, and that is because then (now essentially to a lesser extent) the Russians and the Russian-speaking Slavic and European population made up the majority there.

The second reason for the creation of a state union of Belarus with Russia is the geopolitical significance of the former, although the disproportion in size with the Russian Federation is by all indicators obvious. Belarus, which is territorially somewhat smaller than the former SFR Yugoslavia, is located west of

³ <https://apnews.com/article/entertainment-oliver-stone-europe-russia-ukraine-3fe3ff2299994fae97825381765b831c>

Russia, elongated in the west-east direction, and represents the closest road from Central Europe to Moscow, in the heart of the European part of Russia. Belarus is also geographically very close to the Russian enclave of Kaliningrad on the Baltic Sea. In geostrategic terms, Belarus is a bulwark of pressure on Russia from the west, where NATO and historical conquerors come from.⁴ The joint military forces of Russia and Belarus, from the Slavic Brotherhood, through the CSTO, bilateral defense, form a bulwark in the radar and air defense system, as well as connections with the Kaliningrad region.

The third reason could be sought in the real strength of the Belarusian economy, which exceeds the size of the country and the number of inhabitants. The comparability of the economies of the two countries should be added to this. Belarus, which produces agricultural machinery, quality livestock and agricultural products, various other industries, and transport, is an important complement to Russia's economy, which has gigantic areas of economic Eurasia. While in the case of Russia the Far East, Eastern Siberia, Western Siberia, European North, there are primarily raw material areas and areas with extractive industry, the Central region and the Northwest are industrial. Belarus is a happy synthesis of the processing industry and agriculture, especially livestock. On the other hand, Belarus got what is very important to it, cheaper energy and raw materials, and on the other hand, the opportunity to place its products on the large Russian market.

Belarus has been a permanent member of the Commonwealth of Independent States since the very beginning of the creation of this international organization, which is structured between the Union and the Confederation. In addition, Belarus is a permanent member of the Organization for Collective Security and Cooperation, which represents a relatively solid framework in the field of defense and security. In addition to Russia and Belarus, there are permanent members in Kazakhstan, Armenia and Tajikistan. Belarus is the founder and permanent member of the Eurasian Union, where Russia and Kazakhstan are also founding members. Subsequently, Armenia and Kyrgyzstan joined and became full members. Belarus, together with Russia and Ukraine and Kazakhstan, was previously the founder of the Common Economic Space.

After the collapse of the USSR, Ukraine approached integrations and international organizations in the post-Soviet space with far more caution and restraint. Ukraine did become a member of the Commonwealth of Independent States immediately, but withdrew its share in the field of security. Then it accepted membership in the Common Economic Space with Russia, Belarus and Kazakhstan, but after the so-called The "Orange Revolution" conditioned its further participation on the absence of the transfer of competencies to supranational bodies. In practice, this would mean that the Common Economic Space

⁴ Attacks on Moscow from the west were regular and met with resistance in the area of Belarus, from Napoleon, Hitler, the First World War, Polish and Swedish pressure during the "Troubled Times" and others.

consists only of member states, which do not transfer jurisdiction to supranational bodies, which is a kind of community with limited absolute sovereignty of each member (for example, the European Economic Community already had certain supranational bodies at that stage, not to mention the European Union later, even at its earliest stage). Precisely because of this attitude of the new Ukrainian leadership in 2005, led by President Yushchenko, which effectively blocks the further development of the Common Economic Space towards higher stages of unification, the remaining members Russia, Belarus and Kazakhstan decide to form a separate, far more cohesive Customs Union. The customs union was only the initial form of the future Eurasian Union. Ukraine also received observer status in the Eurasian Union under President Yanukovich in 2013.

Three decades of the post-Soviet period of Ukraine and Belarus

If we look at the three-decade period of existence of Ukraine and Belarus as independent states, we can notice similarities and differences. In the case of Belarus, it is more about a permanent direction of politics, which was formed in the greatest coming to power of Lukashenko, and that is close to a quarter of a century. Lukashenko's concept of organizing Belarus has not changed significantly at the domestic level, while in foreign policy there have been minor oscillations, but more tactical than strategic, so we can talk about the permanence of one strategic concept. Internal political competition in Belarus, ie opposition activities, has been quite poor in such a long period, with the exception of 2020. Although a certain authoritarianism of Lukashenko's rule can be stated, the fact is that there were no major tensions and frictions, so social energy was not particularly mobilized for inter-political competition and crises. In the national-identity sense, religious, civilizational, the Belarusian society is quite homogeneous, with certain minorities. Historically, there are no extreme regional differences in identity. It is true that within the westernmost districts, on the border with Poland, there are very small enclaves that are inhabited by a larger percentage of Polish, or are even mostly inhabited by them (small enclave). Also in those westernmost areas, the share of Catholics and unions among the Belarusian nation is somewhat higher than in other areas, which is a consequence of historical circumstances. Having that in mind, it should be noted that in these areas as well, with the exception of a few smaller enclaves, ethnic Belarusians, the Orthodox, are the absolute majority. In the central part of the country and especially in the eastern areas (where there is a larger percentage of ethnic Russians), this ethnic-civilizational homogeneity is even more pronounced.

In religious terms, over 80% of the population of Belarus is Orthodox. In ethnic terms, over 90% of the population are ethnic Belarusians and Russians. In linguistic terms, Russian is used by 90% of the population, while Belarusian (which is similar to Russian) is a language that is also in official use, but is not

particularly favored over Russian. The population also mostly accepted the existing economic-social model, which is closest to the hybrid variant of socialism with neo-Keynesian state capitalism. In practice, a small part of property has been privatized, especially in agriculture, while large state-owned giants in all sectors of the economy, especially industry, remain strong.

Externally, since the beginning of the collapse of the USSR, Belarus has supported the integration processes in the post-Soviet space.

In the case of Ukraine, we do not even have the approximate homogeneity in the identity and geopolitical sense, as it is in the case of Belarus. After the collapse of the USSR, Ukraine became an independent state. In the civilizational and geopolitical sense, it is a divided state, as Samuel Huntington stated in his famous work *The Clash of Civilizations*. Historical, cultural and geopolitical circumstances have influenced the difference in identity by regions, different dialects of mother tongues and religious affiliation. Until the February 2014 coup, pluralism influenced them to channel themselves through elections for the institutions of the system of differences and the interests of the regions and the identity. The February coup, aided by Western centers of power, which overthrew President Yanukovich and Prime Minister Azarov, was the third such case of deprivation of power and mandate of the eastern Ukrainian (pro-Russian) option in the previous decade (2004-2014). Before that, that was the case in the so-called "Orange Revolution" in late 2004, and in the spring of 2007, when the government led by Yanukovich was also dissolved and early parliamentary elections were scheduled by President Yushchenko without a real foundation in the Constitution (Петровић Д. Николић Г. 2009). So, in the period until 2014, the country leveled its differences in identity, regional interests and geopolitical orientation with democracy and the electoral system, which, with all its shortcomings, somehow functioned and provided the institutions of the system.

Therefore after 2014, there is a big crossroad in Ukraine in its post-Soviet period since it existed as an independent state. First, Crimea was annexed to Russia, and approximately 40% of the territory of the Donetsk and Luhansk administrative districts were separated and the government of Kiev was not recognized. This, on the other hand, affected not only the reduction of the total population, in parallel with the politically and economically motivated migrations, but also the reduction of the electorate of the pro-Russian option. In parallel with the ban of the Party of Regions and the Communist Party, ostracism and lustration of a number of Southeast politicians (pro-Russian, based on a special law passed only for them, ie the government of Yanukovich and Azarov), there is a change in the balance of power in the electorate and political forces. in favor of the Western Ukrainian conception. Now the balance of power it is no longer approximately 50:50, but in parallel with numerous abuses and intimidation of the pro-Russian option, to the overwhelming influence of the Western Ukrainian, and even the anti-Russian option. The Milogorsky concept in Montenegro is

irresistibly reminiscent of the approach of the authorities in Ukraine to the organization of the state and society, political life and the media scene after 2014.

Zelensky's period proved to be only a deceptive hope that change was possible. The Southeast and pro-Russian voices as a whole supported him in the spring of 2019 in relation to Poroshenko (Петровић Д. 2020, p. 254). However, already in the fall of 2020, it became clear that there were no essential changes and that even the situation was becoming more radical. By introducing bans on the use of the Russian language as the second official language, even in the Southeast, where it is the majority mother tongue for the local population, and then through bans and restrictions for pro-Russian parties, it further radicalizes the situation. With the radicalization of the situation in the country, the opposition movement for life became, in the spring of 2021, according to public opinion polls, even the leading party. However, Zelensky's authorities imposed sanctions on it, blocked three televisions owned by the party's leader Medvedchuk, blocked financial accounts (with a ridiculous explanation that the party is separatist, that is, that it sympathizes with the separated areas of Crimea and Donbas!).

Medvedchuk is even placed under house arrest and wearing a "house arrest ankle bracelet" (Petrović D. 2021, p. 62). One of the regional leaders of that party and the manager of the Krivoy Rog Pavlov area was killed in August 2021, and the police claim that it was a suicide. The government favors the controversial new Orthodox Church of Ukraine, at the expense of the millennial canonical Ukrainian Orthodox Church, which recognizes the Moscow patriarch.⁵ On the other hand, at the religious manifestation in Kiev, the Crusade in July 2021, the pro-Russian Ukrainian orthodox church of Moscow patriarchate has hundreds of thousands of believers, and the newly formed Orthodox church of Ukraine only a handful, although it is supported by the regime.⁶ Zelensky criticized this mass gathering at the Ukrainian Orthodox Church (which is under the Moscow Patriarch), for alleged technical shortcomings of the organization (alleged lack of drinking water for gathered believers, not wearing masks, etc.), which proved to be tendentious and even incorrect.⁷

Different sociological approaches to defining a nation can also help in practice to interpret the process that takes place within the Ukrainian population. As Russians, Ukrainians and Belarusians have belonged to one common nation (Russian) since historical times, according to the sociological-biological concep-

⁵ <https://news24ua.com/da-pomozhet-nam-bog-kiev-gotovitsya-k-velikomu-krestnomu-hodu>

In 2019, President Zelensky opposed Poroshenko regarding the creation and favoring of the newly formed Orthodox Church of Ukraine, and that is why there were about 300,000 people at the procession in July 2019 who supported him because he stood in the position that the new government would not interfere in the questions of the church.

⁶ <https://focus.ua/ukraine/488986-350-tysyach-chelovek-proshlis-krestnym-hodom-v-kieve-video> The media reported on 300,000 to over 400,000 people present at the event of the Ukrainian Orthodox Church, while the government claimed that there were only 55,000.

⁷ https://www.youtube.com/watch?v=onc6FCxSD_c <https://orthodox.vinnica.ua/publikatsii/publikatsii/1875.html> <https://www.youtube.com/watch?v=SiQ9De9Ei24>

tion, they should still unchangeably belong to that ethnic group. However, the other evolutionary-historical direction allows the possibility that in this particular case, Ukrainians and Belarusians, being for several centuries under historical circumstances outside the common state with Great Russia, eventually acquire such features that could (by ethnogenesis) lead to the formation of separate national characteristics and finally even new nations. In the West, postmodernism has been dominant in recent decades, interpreting the individual as a separate whole. An increasing part of the population lives outside the rural area and more and more in big cities, and even more frequently in smaller families, that is, even as singles. In that way, according to postmodernists, in modern conditions of living and business, connecting the global and breaking the roots of tradition and even family and primary ties, individuals in the national sense can identify themselves as they want, and not by their biological origin per se.⁸

In modern Ukraine, there is a big problem with the lack of a vision of the model of the future. It is evident that the country is divided due to historical and identity differences and that there is no consensus on its further future. To this should be added regional differences arising from economic interests. Until the coup in February 2014, the electoral system and the institutions of the system, so accepted, gave some kind of consensus to overcome these differences. However, after 2014 and the great crisis at the time, the strength of the Western Ukrainian option prevailed. On the other hand, the Southeast, is the pro-Russian option, has since been under great pressure and in a far unequal position (Петровић Д. Буквић Р. 2019, стр. 179-183). There is also a growing possibility of renewed armed conflict in the east against LPR and DPR, and overall tensions with Russia are increasing. This is also affected by the development of the situation after the American elections in the United States, where the Biden's administration relationship towards Moscow is becoming strained.

The social picture of Ukraine is quite bad. Within the USSR, Ukraine was one of the richest republics, and when it became independent with the collapse of the federal state, it had about 50 million inhabitants. In these three decades of independence, it has weakened economically, so that now it lags behind Russia and Belarus in terms of GDP per capita and average income. In addition, the number of inhabitants has significantly decreased, both due to the negative natural increase and due to emigration to the West and Russia. The stratification of the population was performed and is still developing according to the Latin American model, with a small grouping of the rich and the melting of the middle classes. Several of the most prominent mega-tycoons have great power. The eastern areas of the country are rich in ores and energy, the central part of the country has a traditionally heavy and extractive industry, while Kiev is the banking, financial and political center of the country.

⁸ <https://www.standard.rs/2020/12/06/sta-je-danas-ruski-svet/>

Western centers of power are extremely critical of the authoritarianism and shortcomings in the democracy of Belarus and its President Lukashenko. Pro-Russian politicians, leaders of the Southeast, who were holders of power in Kiev in certain periods, were also criticized. On the other hand, there is an interesting lack of serious criticism for the holders of the current and previous authorities in Kiev⁹, who were positioned on the opposite identity and geopolitical pole from Russia.

Serbia's relations with Belarus and Ukraine

Serbia has developed bilateral relations with Belarus, to which should be added (unlike Ukraine) the relations that Serbia has with the integration processes and international organizations of which Belarus is a member, and which are led by Russia. In that sense, Belarus is important for Serbia, and as a country a strategic ally of Russia as a great power, which increases its importance.

In bilateral relations in the economic field, bilateral agreements on foreign trade relations were signed in 2009 and 2011. The two countries' foreign trade was on the rise, from just over \$ 50 million in 2009, to about \$ 150 million three years later. Growth continued in the following years and the amplitude was 2017, with \$ 240 million, and the following year there was a certain decline - \$ 148 million. The approximate parity of Serbia in bilateral exchange with Belarus is about 1 to 2, so it is almost twice as much imported as it is exported.

As part of military cooperation, among other things, four Serbian MiG-29s were upgraded in Belarus (2018-2021). (Asya Pentegova, 2020, pp. 60-63). Since 2014, Serbia has been cooperating with Belarus within the framework of military exercises Slavic Brotherhood, where Russia is also. During 2019, Serbia held four military exercises with Russia, while in the same year it held 13 military exercises with NATO. <https://www.glasamerike.net/a/vojska-srbije-u-2019-13-ve%C5%BEbi-sa-nato-%C4%8Detiri-sa-rusijom/5170862.html> Official Serbia maintains military cooperation with Russia and the Slavic Brotherhood, so she participated, among other things, in Moscow in the Military Games in August 2020.

On the other hand, probably due to the pressure of Western structures regarding the political crisis in Belarus, the following month she joined the EU declaration on criticism of the presidential elections in that country. It should be added that on the eve of the already scheduled holding of the joint military exer-

⁹ Yanukovych was the Prime Minister of Ukraine for two terms, and the President for one term. It is interesting that by the legal solutions in the period after 2014, the holders of power of Prime Minister Azarov and President Yanukovych, were lustrated, is of pro-Russian options. This was not the case with other government administrations in modern Ukraine, which did not meet with criticism from officials of most Western powers. Also, there was no serious condemnation of the segregation legal solutions in 2020, which take away the use of the Russian language as a second official language, even in the Southeast, where it is the mother tongue for majority of population.

cise in Belarus in September, the Slavic Brotherhood canceled Serbia, with the explanation that participation in all international military exercises is frozen for six months. <http://www.politika.rs/sr/clanak/462126/Vojska-Srbije-ne-ide-u-Belorusiju-vlada-otkazala-sve-medunarodne-vojne-vezbe>.

At the institutional level, in June 2015, the two countries signed a memorandum of cooperation between the two national parliaments in Minsk. In the field of culture, agreements for cooperation between Belgrade and Minsk were signed in 2016 and 2017. At the highest level, President Tomislav Nikolić visited Belarus twice during his mandate, and Aleksandar Vučić during June 2019. Alexander Lukashenko paid an official visit to Belgrade in December 2019. (Asya Pentegova, 2020, pp. 60-63).

During 2020 and the coronavirus pandemic, the two countries helped each other on several occasions. Among other things, China's humanitarian aid was transported via Belarusian planes, and on the other hand, the Serbian government sent two planes of medical equipment to Belarus. Belarus recognizes the integrity of Serbia, and on the other hand, in the summer of 2021, Serbia only imposed sanctions on Belarus on the issue of air traffic, showing solidarity with the European Union on that issue.

The peculiarity of Serbia's relations with Ukraine is that, unlike Belarus, official Kiev has not been an active participant in the integration processes in the post-Soviet space in recent years. Despite the intensified activity towards the West, Ukraine is still not a member of either the EU or NATO, and there are little chances (similar to Serbia) that it will become so in the foreseeable future. In bilateral economic cooperation between the two countries, the foreign trade balance practically stagnated in the entire period of the second decade to about \$ 250 to 300 million gross, until 2018 and 2019, when it increased to about \$ 440-450 million. The ratio between imports and exports is approximately 3: 2 in favor of Ukraine. In 2020, and due to the crisis around the pandemic, the foreign trade balance fell to about \$ 320 million gross (imports 146 and exports \$ 169 million, so for the first time a positive bilateral balance of Serbia with Ukraine). Ukraine mainly exports iron ores and ferrous metals to Serbia (70%); wood and wood products; ferrous metal products; electrical machines, and imports fertilizers, plastics and polymeric materials; paper and cardboard; electrical machines; boilers, machines. (<https://serbia.mfa.gov.ua/sr/partnership/537-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-serbijeju/trgovinsko-ekonomska-saradnja-izmedju-ukrajine-i-srbije>). Serbia seems to have a somewhat reduced intensity of cooperation with the authorities in Ukraine after the turbulent 2014 for that country. In the technical sense, the Protocol between the State Fiscal Service of Ukraine and the Customs Administration of the Ministry of Finance of the Republic of Serbia on cooperation in the field of exchange of customs information was signed on July 3, 2018. On the other hand, it is still very important for Serbia that Ukraine does not recognize the secession of so-called Kosovo. For its part, Serbia, despite excellent relations with Russia, is one of the countries that recognize Crimea as an integral part of Ukraine.

Conclusion

Throughout history, Belarus and Ukraine have had similar cycles, from belonging to Kievan Russia, through the seismic period of approximately the middle of the 13th century, when after the Mongol-Tatar invasion they spent several centuries as part of the Lithuanian and then Polish-Lithuanian state. On the other hand, in the New Age, the territory and population of Belarus and Ukraine were gradually included in tsarist Russia, with the Belarusian people remaining completely part of the Russian national corps in terms of civilization and identity, with insignificant exceptions today. In contrast, the divisions by regions in Ukraine are very pronounced, both in terms of identity, church, language and geopolitical orientation. In that sense, the processes related to these two countries since 1992, independent and members of the Commonwealth of Independent States, can also be observed. By internal social and political consensus, Belarus has chosen a gradual transition to a hybrid capitalist model (neo-Keynesian) with a strong social dimension and geopolitically closely tied to Russia, and integration processes in the post-Soviet space led by Russia. The state union of Russia and Belarus, which only to a small extent functions in practice should also be mentioned.

On the other hand, Ukraine, since it does not have a consensus of its population and regions about identity and geopolitical orientation, has been the scene of competition and foreign interference in the past three decades. Pluralism leveled those differences, in addition to all the shortcomings and crises, so until 2014, two geopolitical options, pro-Western and pro-Russian, alternated in power. However, the February coup, the conflicts that followed in the next year, the annexation of Crimea to Russia, the separation of parts of the Donetsk and Luhansk regions, led to major changes in the environment and functioning of Ukraine after that. There was a predominance of the neoliberal economic and social model, the radicalization of Ukrainian nationalism and the marginalization of common history and origins with the all-Russian world (“Russian peace”), and the segregation of the pro-Russian part of the population, especially the Southeast, by official authorities in Kiev. This includes the geopolitical positioning of “post-February Ukraine”, towards the West and the confrontation with Russia, and the abandonment of integration processes in the post-Soviet space (until further notice).

In this period, therefore, there is a radical separation on the one hand of official Ukraine and on the other hand of Belarus, Russia and other countries of the post-Soviet space in the geopolitical sense. While Belarus, Russia and most of the post-Soviet countries are united within the Commonwealth of Independent States, the Eurasian Economic Union, the Collective Security Treaty Organization (CSTO), and many of them are facing the SCO (Shanghai Cooperation Organization), Ukraine is distancing itself from these integrations., and on the other

hand there is little chance of it becoming a member of the EU or NATO. Will the situation in Ukraine change and turn around again, or will it reduce the distance towards Russia and integrations in the post-Soviet space? Will Ukraine be divided as a country, or will it completely turn to Western geopolitical centers of power?

Its geopolitical future is uncertain, due to internal divisions. On the other hand, the balance of power in the world is also changing, and it is moving towards multipolarism, which reduces the probability that Ukraine as a whole will geopolitically position itself towards the western centers of power. The possibility of its internal division and survival as a state unit geopolitically neutral or even the division and disintegration of the country seems more realistic. The possibility remains hypothetical to turn again geopolitically to Russia and the integrations it leads

Reference

1. Анђелковић Драгомир, *Историја Белорусије*, Una press, Београд, 2009.
2. Pentegova Asja, Political, economic and cultural cooperation between the Republic of Belarus and the Western Balkans through the lens of relations with Serbia, Russia and Serbia in the contemporary world: Bilateral relations, challenges and opportunities, Editors Bogdan Stojanović, Elena Georgievna Ponomareva, Institute of International politics and Economics, Belgrade, 2020. pp. 57-66.
3. Петровић Драган, Николић Горан, *Геополитика савремене Украјине*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2009.
4. Петровић Драган, Буквић Рајко, *Украјинска криза 2013-2019*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2019.
5. Петровић Драган, „Отопљавање украјинске кризе?!”, *Култура полиса*, бр. 42, Београд, 2020, стр. 247-260.
6. Petrović Dragan, „Украјинска држава и njena perspektiva: Demokratska reforma ili nastavak krize?!”, *Protivrečnosti u postmodernom ambijentu, proceedings Međunarodna naučna konferencija*, Editor dr Slobodan Nešković, izdavač Centar za strateška istraživanja Nacionalne bezbednosti-Cesna B, u saradnji sa Univerzitetom Sveti Kiril i Metodij, Veliko Trnovo, Bugarska, Internacionalni Univerzitet, Travnik, Međunarodna akademija nauka, Umetnosti i Bezbednosti, MANUB, Beograd, 2021. str 53 - 66

Cited links

1. <https://www.monopollist.rs/slovenski-ekonomski-tigar/>
2. <https://apnews.com/article/entertainment-oliver-stone-europe-russia-ukraine-3fe3ff2299994fae97825381765b831c>

3. <https://news24ua.com/da-pomozhet-nam-bog-kiiev-gotovitsya-k-velikomukrestnomu-hodu>
4. <https://focus.ua/ukraine/488986-350-tysyach-chelovek-proshlis-krestnym-hodom-v-kiieve-video>
5. https://www.youtube.com/watch?v=onc6FCxSD_c
6. <https://orthodox.vinnica.ua/publikatsii/publikatsii/1875.html>
7. <https://www.youtube.com/watch?v=SiQ9De9Ei24>
8. <https://www.standard.rs/2020/12/06/sta-je-danas-ruski-svet/>
9. <https://www.glasamerike.net/a/vojska-srbije-u-2019-13-ve%C5%BEbi-sa-nato-%C4%8Detiri-sa-rusijom/5170862.html>
10. <http://www.politika.rs/sr/clanak/462126/Vojska-Srbije-ne-ide-u-Belorusiju-vlada-otkazala-sve-medunarodne-vojne-vezbe>
11. <https://serbia.mfa.gov.ua/sr/partnership/537-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-serbijeju/trgovinsko-ekonomska-saradnja-izmedju-ukrajine-i-srbije>